

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Педагогічний факультет

Кафедра практичної психології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ
ДО НАПИСАННЯ І ЗАХИСТУ
КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Київ 2024

Методичні рекомендації та вимоги до написання і захисту кваліфікаційних робіт із психології першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: навчально-методичний посібник / Укл.: К. В. Дубініна, І.О. Лапченко, О. Я. Митник, Н.В. Ортікова, за редакцією професора, кандидата педагогічних наук Олефіренка Т. О. 3-тє вид., доп. і переробл. Київ : УДУ імені М. Драгоманова, 2024. 29 с.

Укладачі: Митник О. Я., доктор педагогічних наук, професор
Дубініна К. В., кандидат психологічних наук, доцент
Лапченко І. О., кандидат психологічних наук, доцент
Ортікова Н.В., доктор філософії (PhD) у галузі психології, доцент

За редакцією Олефіренка Т.О., кандидата педагогічних наук, професора

Рецензенти: Сафін О.Д., доктор психологічних наук, професор
Рашковська І.В., кандидат психологічних наук, доцент

Пропоновані методичні рекомендації мають на меті вдосконалення процесу підготовки студентами кваліфікаційних робіт з психології, чіткого розуміння ними вимог до теоретичного рівня, змісту, структури, обсягу, форми подання матеріалу, оформлення робіт, що сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців в галузі практичної психології. Значну увагу приділено порядку та процедурі попереднього захисту роботи та захисту на засіданні Екзаменаційної комісії, наводяться зразки документів, що використовуються при підготовці кваліфікаційної роботи.

**Затверджено на засіданні кафедри
практичної психології
Педагогічного факультету
Протокол №7 від 06 березня 2024 р.**

**Затверджено на засіданні Вченої ради
Педагогічного факультету
Протокол № 14 від 27 березня 2024 р.**

ЗМІСТ

1. Характеристика освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія» (ОПП «Практична психологія», ОПП «Психологія розвитку особистості»)	4
2. Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційної роботи.....	5
3. Методичні рекомендації та вимоги до структури і змісту кваліфікаційної роботи.....	9
4. Загальні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи.....	13
5. Методичні рекомендації та вимоги до захисту кваліфікаційної роботи.....	16
6. Використана та рекомендована література.....	22
7. Додатки.....	24

1. Характеристика освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія» (ОПП «Практична психологія», ОПП «Психологія розвитку особистості»)

Бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180—240 кредитів ЄКТС

Слово «бакал^авр» походить від латинського кореня «*baccalarius*» – молода людина. Інше тлумачення слова пов'язано з тим, що воно складається із слів «*bassa larii*» — «плід лавра». Цей академічний ступінь вперше з'явився у середньовічних університетах Західної Європи. В Україні він введений з 1992 року. Бакалавр у галузі психології здобуває поглиблену загальнокультурну підготовку, фундаментальні та професійно-орієнтовані психологічні уміння та знання і здатний вирішувати типові професійні завдання, передбачені для відповідних посад і у певній галузі господарської діяльності.

Освітньо-професійні програми: «Практична психологія» та «Психологія розвитку особистості» підготовки бакалавра психології забезпечують здобуття базової вищої освіти за напрямом «соціальні та поведінкові науки» та кваліфікації бакалавра на базі повної загальної середньої освіти. Зазначені програми складаються із загальних фундаментальних, гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, спеціальних дисциплін напряму психологічної підготовки, а також з різних видів практики: психодіагностичної, психоконсультативної, психокорекційної.

Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра реалізується закладами вищої освіти II – IV рівнів акредитації. Нормативний термін навчання визначається програмою, але не може перевищувати чотирьох років. Підсумкова атестація у багатьох закладах вищої освіти України включає комплексний кваліфікаційний екзамен і захист кваліфікаційної роботи. Особи, які успішно пройшли підсумкову атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття базової вищої освіти за напрямом «соціальні та поведінкові науки» та кваліфікації бакалавра. Диплом бакалавра надає право вступу до магістратури [4; 6; 7; 9; 12; 13].

2. Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота – це наукова робота, яка являє собою теоретичне та емпіричне дослідження однієї з актуальних тем у галузі практичної психології, в якій її автор демонструє рівень оволодіння необхідними теоретичними знаннями і практичними вміннями й навичками, що дозволяють йому самостійно вирішувати професійні завдання. Її виконання передбачене Стандартом вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (далі Стандарт) з присудженням кваліфікації «бакалавр психології» та «практичний психолог» за ОПП «Практична психологія» або «психолог» за ОПП «Психологія розвитку особистості». У Стандарті вказано, що «кваліфікаційна робота повинна передбачати розв’язання складної спеціалізованої задачі чи практичної проблеми у сфері психології, що передбачає застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов». Також у Стандарті на с. 9 зазначається, що «у кваліфікаційній роботі не може бути академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації» [7]. Звертаємо увагу здобувачів вищої освіти, що кваліфікаційна робота повинна:

- носити творчий характер;
- відповідати вимогам логічного і чіткого викладу матеріалу, достовірності фактів;
- відображати вміння користуватися раціональними прийомами пошуку, відбору, опрацювання і систематизації інформації;
- бути правильно оформленою (мати чітку структуру, завершеність, відповідно оформлені бібліографічні посилання, список літератури тощо).

Кваліфікаційна робота має бути науково-практичним дослідженням, в якому теоретичні положення і висновки поєднуються з аналізом і узагальненням практичного досвіду, розробкою науково-обґрунтованих пропозицій і рекомендацій. Науковість роботи виражається в аналізі різних концепцій, поглядів з обраної

проблематики, їх зіставленні, аргументації власної позиції, у вирішенні теоретичних і практичних завдань, висуненні нових ідей.

Кваліфікаційна робота – це самостійне, творче дослідження. У результаті її виконання здобувач вищої освіти повинен:

- показати знання основних теоретичних положень і наукових проблем з теми, рівень освоєння методів наукового аналізу складних психологічних явищ, уміння робити теоретичні узагальнення і практичні висновки;

- вільно орієнтуватися в нормативних актах і літературі;

- вивчити як позитивний, так і негативний практичний досвід;

- сформулювати обґрунтовані пропозиції і рекомендації з окресленої проблеми.

Кваліфікаційна робота, з одного боку, має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки спеціаліста (бакалавра), а з іншого – самостійним оригінальним науковим дослідженням студента, у розробці якого зацікавлені навчальні заклади, установи та організації. Виходячи з цього, студент упорядковує накопичені наукові факти та доводить їх наукову цінність, практичну значущість. Форма викладу в кваліфікаційній роботі характеризується певним ступенем абстрагування, активним застосуванням засобів логічного мислення, діагностичних методик та математичної статистики.

Тема кваліфікаційної роботи має бути актуальною водночас для психологічної науки і для практичної діяльності психологів, вказувати на наявність невирішених чи недостатньо обґрунтованих проблем у наукових джерелах, практичній діяльності організацій, установ, підприємств, державних органів, відповідати сучасному стану науки та перспективам її розвитку. Основу кваліфікаційної роботи складають актуальні питання теоретико-експериментального обґрунтування, розробки та впровадження тематичних, психодіагностичних та іноваційних програм в практику.

Порядок підготовки та виконання кваліфікаційної роботи включає такі етапи:

1. Обрання теми кваліфікаційної роботи.

Тематика кваліфікаційних робіт з психології розробляється випусковими та профільними кафедрами, затверджується на їх засіданні та на засіданні Вченої ради

факультету. Теми кваліфікаційних наукових досліджень повинні відповідати напрямку професійної підготовки згідно зі спеціальністю.

Теми кваліфікаційних робіт розробляються професорсько-викладацьким складом факультету та поновлюються щорічно. Студенту надається право вибору теми кваліфікаційної роботи з психології. Студентом може бути запропонована власна тема дослідження з обґрунтуванням актуальності та доцільності її розробки.

2. Визначення наукового керівництва.

Наукове керівництво підготовкою кваліфікаційних робіт здійснюється провідними фахівцями випускових і профільних кафедр факультету. На допомогу студентам до написання робіт можуть залучатися консультанти з числа науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та працівників галузі, які мають значний досвід роботи.

3. Затвердження теми кваліфікаційної роботи, наукового керівництва.

Теми кваліфікаційних робіт, обраних студентами, та наукове керівництво обговорюються на засіданні відповідних кафедр і затверджуються рішенням Вченої ради факультету не пізніше, ніж за 7 місяців до захисту.

В окремих випадках можлива зміна та корекція теми кваліфікаційного дослідження, плану роботи, заміни наукового керівника. Ці питання вирішуються на засіданнях відповідних кафедр не пізніше, ніж за 2 місяці до терміну подання кваліфікаційної роботи до захисту.

4. Складання плану виконання кваліфікаційної роботи.

Календарний план виконання кваліфікаційної роботи складається студентом самостійно, узгоджується з науковим керівником. За цього враховується реалізація всіх етапів. Зразок плану-графіка виконання кваліфікаційної роботи студентом подано у Додатку А.

5. Організація написання роботи.

Протягом навчального року студентом проводиться опрацювання наукової літератури та емпіричних психологічних досліджень, визначається теорія, методологія, експериментальна складова дослідження, аналізується стан розробки даної проблеми, формулюються висновки та рекомендації.

У період підготовки кваліфікаційного дослідження здійснюється поточний кафедральний контроль і робота наукового керівника зі студентом. Поточний кафедральний контроль проводиться шляхом обговорення структурних розділів і підрозділів кваліфікаційної роботи з визначенням необхідних моментів дослідження, що потребують доопрацювання.

Кафедрою встановлюються контрольні терміни звітування студента. Науковий керівник здійснює:

- перевірку виконання плану дослідження;
- попереднє обговорення результатів пілотажного дослідження з метою встановлення валідності обраних методик вивчення психологічного явища, що досліджується;
- керівництво над науковим оформленням результатів дослідження;
- контроль за дотриманням термінів підготовки кваліфікаційної роботи;
- оцінювання й рекомендацію до захисту виконаної студентом роботи у письмовій формі;
- підготовку студента до публічного захисту кваліфікаційної роботи [3; 4].

3. Методичні рекомендації та вимоги до структури і змісту кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота пишеться державною мовою у вигляді спеціальної наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі. Має чітку структуру і містить титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності), вступ, основну частину (декілька розділів), висновки до кожного розділу, висновки, список використаних джерел, додатки (за необхідності).

На *титульній сторінці* вказуються найменування закладу вищої освіти та кафедри, на якій виконувалася кваліфікаційна робота; прізвище, ім'я та по батькові автора; назва роботи; шифр і найменування спеціальності; науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника та рецензента; місто і рік. Зразок оформлення титульної сторінки кваліфікаційної роботи подано у Додатку Б.

Зміст подається на початку роботи та містить найменування та номери початкових сторінок усіх структурних компонентів кваліфікаційної роботи: вступу, розділів та підрозділів основної частини, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків (при наявності).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів. Якщо в кваліфікаційній роботі вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік може бути поданий у роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом. Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

У *вступі* здійснюється постановка проблеми з обґрунтуванням актуальності теми, визначення у вказаній послідовності: мети, завдань, об'єкта, предмета та методів дослідження. Необхідно обов'язково спрогнозувати використання таких методів: *теоретичних*: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової літератури з метою з'ясування стану досліджуваної проблеми, визначення теоретико-

методологічних засад дослідження; *емпіричних*: діагностичні методи (анкетування, методики, тестування), обсерваційні методи (пряме й опосередковане спостереження), психолого-педагогічний експеримент (констатувальний етап); вивчення продуктів діяльності. Бажано використання методів математичної статистики. У вступі також розкривають теоретичне та практичне значення результатів дослідження. Далі подається база емпіричного дослідження і структура роботи та стислий огляд її основних положень.

Студенти можуть включити у вступ апробацію результатів дослідження у вигляді їх застосування на практиці, у доповідях на конференціях, олімпіадах та семінарах. Апробацією вважаються також *публікації*. Основний зміст і результати дослідження можуть бути висвітлені принаймні в одній публікації: самостійній чи у співавторстві з науковим керівником у збірнику студентських наукових праць.

Вступ підлягає корекції після повного завершення основної частини роботи. Це дає можливість більш повно обґрунтувати актуальність теми дослідження, враховуючи одержані теоретичні і експериментальні результати.

Об'єкт у психологічному дослідженні – це процес або явище, що породжується проблемною ситуацією і обирається для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта як вузька, окреслена частина психологічної реальності, яка досліджується безпосередньо. Чітке формулювання об'єкт-предметного відношення дає можливість студенту отримувати справді наукові, конкретні знання, які можуть легко переводитися в методичний план впровадження у освітній процес вищої школи.

Наявність гіпотези у кваліфікаційному дослідженні з психології є не обов'язковою, але бажаною. Це припущення про основні результати дослідження, які стануть більш якісними на основі аналізу наукових джерел, власних результатів дослідницьких дій та умовиводів.

Основна частина поділяється на розділи, підрозділи і пункти. Кожний розділ починається з нової сторінки. Основному тексту може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку. В кінці розділу формулюються висновки із

стислим викладенням розв'язання поставлених завдань та висвітленням наукових і практичних результатів.

У розділах основної частини подаються: розгорнутий огляд теоретичних та емпіричних джерел з теми; виклад загальної стратегії дослідження з описом основних методів та методик; опис проведеного емпіричного дослідження з аналізом та узагальненням результатів; розробка психолого-педагогічних рекомендацій щодо впровадження отриманих результатів у процес навчання закладів освіти.

У першому розділі розкриваються основні наукові теоретичні та емпіричні розробки з теми дослідження. Студент має висловлювати власну думку з приводу наведених концепцій й теорій, вказати питання, які залишилися не розв'язаними та потребують подальшого теоретичного та експериментального вивчення.

У другому розділі обґрунтовується загальний напрям дослідження. Подається розгорнутий опис застосованих методів та методик психологічного дослідження, а також критеріїв математичної статистики (за необхідності). Подається кількісний та якісний аналіз результатів застосування описаних діагностичних методик. В емпіричній частині дослідження має бути використано 2 – 3 методики.

У другому і (за необхідності) третьому розділі розкривається процес власного дослідження, а саме: пропонуються певні механізми (психолого-педагогічні умови, засоби) розв'язання досліджуваної проблеми, авторські пропозиції (практичні рекомендації, системи завдань розвивального чи корекційного характеру, певні профілактичні, корекційні, розвивальні програми, тренінги тощо) щодо її розв'язання.

Висновки є логічним завершенням кваліфікаційної роботи, підсумками проведеної роботи. Вони подаються у вигляді окремих лаконічних положень як відповіді на поставлені завдання. Розкриваються результати, отримані в ході проведеного дослідження, підкреслюється їхня практична значущість, визначаються основні напрями для подальшого дослідження. Висновки на основі отриманих результатів дослідження мають презентувати загальну картину розвитку психічного явища, що досліджувалося.

Список використаних джерел відображає обсяг опрацьованої літератури та ступінь вивчення досліджуваної теми. Він свідчить про широту висвітлення проблеми дослідження. Список використаних джерел формується здобувачем ступеня в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Більша частина джерел має відображати сучасний стан наукових досліджень. У роботі не можна використовувати літературні джерела російських та білоруських авторів та джерела, які видано у росії та білорусі. Забороняється також цитування в тексті та внесення до бібліографічних списків тих джерел, які опубліковані російською мовою в будь-якій країні.

Спочатку подаються видання українською мовою, потім – іншомовні. У тексті роботи посилання на номери списку даються у квадратних дужках – []. Якщо необхідно вказати номер сторінки, її ставлять через кому після номера видання в списку використаних джерел, наприклад: [10, с. 12–14].

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел, який наводять у дипломній роботі, подано у Додатку В [1].

У *додатках* висвітлюються навчально-методичні, емпіричні матеріали, які необхідні для повноти сприйняття роботи: методики, схеми, таблиці експериментальних даних, проміжні математичні доведення, розрахунки та математичні розрахунки, певні ілюстрації, продукти творчості. Зверніть увагу, що зміст профілактичної, корекційної, розвивальної програми подається у самому дослідженні, а перелік вправ, завдань – у додатках.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток_____» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, додаток А, додаток Б. Перед додатками повинен бути аркуш зі словом «ДОДАТКИ», розташованим посередині аркуша [2; 5; 11].

4. Загальні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота подається в електронному та друкованому варіанті на кафедру, на якій вона виконувалася.

Орієнтовний обсяг кваліфікаційної роботи:

- титульний аркуш – 1 сторінка;
- зміст – 1-2 сторінки;
- вступ – 2-3 сторінки;
- основна частина – 45-50 сторінок: теоретичний розділ – до 25 сторінок, зміст діагностичного матеріалу та аналіз результатів емпіричного дослідження – до 15 сторінок, опис певних механізмів розв’язання проблеми та авторські пропозиції щодо її розв’язання – до 10 сторінок; висновки до розділу – 1 сторінка;
- висновки – 2-3 сторінки;
- список використаної літератури – 40-50 джерел;
- додатки – не регламентується.

Роботу друкують за допомогою комп’ютера через 1,5 інтервали шрифтом 14 Times New Roman; 29 рядків на сторінку на одному боці аркуша. На аркуші білого паперу формату А4 (210x297 мм) слід залишати поля таких розмірів: верхнє та нижнє – 20 мм, ліве – 20-25 мм, праве – 10 мм.

Заголовки структурних частин дипломної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкують великими літерами симетрично до набору.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці у підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3 – 4 інтервалам. Не допускається розміщати назви розділу, підрозділу, а також пункту й підпункту в нижній частині сторінки, якщо після нього розташований тільки один рядок тексту.

Нумерація

Сторінки кваліфікаційної роботи варто нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації по всьому тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки наприкінці.

Титульну сторінку включають до загальної нумерації сторінок. Номер на титульному аркуші не проставляють. Ілюстрації й таблиці, розташовані на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: 2.3. (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовки підрозділу.

Ілюстрації

Ілюстрації (рисунок, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) варто розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути посилання в тексті і поданий їх аналіз.

Ілюстрації можуть мати назву, яку розміщують під ілюстрацією. Ілюстрація позначається словом «Рис.», що разом із назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад, «Рис. 2.1 Мотиви навчальної діяльності підлітків». Ілюстрації варто нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, які є в додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, розділених крапкою. Наприклад, «Рис. 2.2» – другий рисунок другого розділу.

Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць.

Назва таблиці

Назва рядків	Назва граф таблиці			
1.				
2.				

Таблицю варто розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті. Назву таблиці розміщують посередині тексту.

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що розміщуються в додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, розділених крапкою, наприклад, таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу. Слово «Таблиця ...» і її номер пишеться курсивом. Таблиця має назву, яку розміщують над таблицею в центрі.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, таблицю ділять на частини та розміщують одну частину під іншою або поруч, переносячи частину таблиці на наступну сторінку. У цьому випадку нумерують графи, повторюють їх нумерацію на наступній сторінці. Назву таблиці не повторюють. Слово «Таблиця ...» вказують один раз, справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть «Продовж. табл. ...» з вказанням її номера.

Заголовки граф таблиці пишуть великими літерами, а підзаголовки – малими, якщо вони складають одне речення із заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. Наприкінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині. Допускається зменшення розміру шрифту в таблиці [2; 5; 11].

5. Методичні рекомендації та вимоги до захисту кваліфікаційної роботи

Не пізніше, ніж за місяць до захисту, робота подається на кафедру для проведення процедури її допуску до захисту.

Згідно з Положенням «Про академічну доброчесність в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова» студент подає на кафедру електронну версію роботи для проведення перевірки на наявність/відсутність академічного плагіату [10]. Комісія з академічної етики факультету на основі результатів автоматизованого пошуку приймає рішення і надає довідку встановленого зразка, яка підписується головою та секретарем комісії та долучається до кваліфікаційної роботи в якості обов'язкового документу. Забороняється рекомендація до захисту кваліфікаційних робіт без висновків комісії з академічної етики факультету.

У випадку встановлення факту академічного плагіату у кваліфікаційній роботі вона не допускається до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії (ЕК), а студент не допускається до підсумкової атестації та підлягає відрахуванню з Університету за порушення академічної доброчесності. Студент має право на повторне написання кваліфікаційної роботи та її захист після поновлення у складі студентів Університету [3; 8; 10; 11].

Якщо у роботі не виявлено академічного плагіату або частково виявлений академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел, комісія встановлює, що дане дослідження може бути допущено до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

Після цього здійснюється передзахист – попереднє обговорення кваліфікаційної роботи на засіданні профільної кафедри з урахуванням висновків наукового керівника і має на меті проведення студентом аналізу пропозицій і зауважень і, за необхідності, уточнення певних аспектів дослідження для його захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії та одержання студентом кафедрального допуску до захисту, оформленого протокольно.

Після передзахисту кваліфікаційна робота подається науковому керівникові з метою підготовки ним відгуку на дослідження, а також направляється на рецензування. Захист кваліфікаційної роботи потребує рецензії – внутрішньої (з організації, де виконана дана робота). Рецензія може бути надана професорсько-викладацьким складом або науковцями певного фаху, які працюють у галузі проблематики, що розробляється студентом. Рецензія подається в письмовій формі.

Наступним етапом є подання кваліфікаційної роботи в електронному та роздрукованому вигляді на кафедру за 1 тиждень до захисту.

В разі відповідності поданої роботи всім вимогам кафедра, на якій виконувалася робота, приймає рішення про допуск студента до захисту, роблячи в особі завідувача кафедри відповідний запис на титульному аркуші кваліфікаційної роботи. В разі невідповідності роботи встановленим вимогам керівник (або завідувач кафедри) може не допустити студента до захисту. Рішення про недопущення роботи до захисту має бути затверджено на засіданні кафедри.

Для захисту кваліфікаційної роботи створюються комісії за основними напрямками наукових досліджень з числа досвідчених працівників професорсько-викладацького складу, а також із залученням керівництва галузевих управлінь у складі Голови, секретаря, трьох членів.

Для захисту кваліфікаційної роботи до Екзаменаційної Комісії подаються:

- кваліфікаційна робота з витягом з протоколу засідання профільної кафедри про її допуск до захисту;
- довідка Комісії з академічної етики факультету (Додаток Г);
- письмовий відгук наукового керівника з характеристикою діяльності студента під час виконання кваліфікаційної роботи;
- письмова рецензія на кваліфікаційну роботу;
- реферат у кількості 3-х примірників, що є стислим викладом змісту кваліфікаційної роботи, який включає титульний аркуш, зміст, вступ та висновки (обсягом 4-5 сторінок);

– можливо подати інші матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність виконаної кваліфікаційної роботи: надруковані статті за темою роботи, документи, що вказують на практичне використання роботи тощо.

Захист кваліфікаційної роботи проводиться на засіданні ЕК за участю не менш, ніж половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії. Для захисту роботи студент готує доповідь (6-8 хвилин), яка повинна розкривати результати виконання завдань дослідження. Основна частина доповіді присвячується викладенню отриманих результатів емпіричного дослідження і практичному доробку здобувача вищої освіти. У процесі виступу на захисті для унаочнення основних результатів дослідження рекомендується використовувати заздалегідь підготовлені мультимедійні презентації, що суттєво полегшує сприйняття змісту кваліфікаційної роботи.

Після доповіді студента члени ЕК задають питання щодо змісту роботи та результатів емпіричного дослідження. Відповіді здобувача вищої освіти мають бути короткими (як правило, з двох-трьох речень), впевненими, чіткими, конкретними.

При оцінці кваліфікаційної роботи виходять з того, що студент повинен уміти: формулювати мету і завдання дослідження; складати план дослідження; вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій; використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження; обробляти отримані дані, аналізувати і синтезувати їх на базі відомих літературних джерел; оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог у вигляді звітів, рефератів, статей.

Критерії оцінювання з урахуванням специфіки напряму підготовки за національною шкалою та шкалою ECTS розробляються та затверджуються випусковою кафедрою.

Якщо у роботі не виявлено академічного плагіату, оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою на основі таких критеріїв:

з/п	Критерії оцінювання	Рівень відповідності до критерію (бали)			Максимальна кількість балів за критеріями
		<i>Низький</i>	<i>Середній</i>	<i>Високий</i>	
1.	Відповідність назви змісту роботи	0-1	2-3	4-5	5
2.	Актуальність дослідження	0-3	4-7	8-10	10
3.	Наукова новизна отриманих результатів	0-3	4-7	8-10	10
4.	Практична значущість роботи	0-3	4-7	8-10	10
5.	Використання термінологічного апарату	0-1	2-3	4-5	5
6.	Використання фахової літератури	0-1	2-3	4-5	5
7.	Узагальнення здобутків психологічної теорії та практики	0-3	4-7	8-10	10
8.	Обґрунтованість стратегії дослідження	0-3	4-7	8-10	10
9.	Логічність викладу матеріалу	0-3	4-7	8-10	10
10.	Обґрунтованість висновків	0-3	4-7	8-10	10
11.	Оформлення роботи	0-1	2-3	4-5	5
12.	Компетентність у відповідях на запитання при захисті результатів дослідження	0-3	4-7	8-10	10
Разом:					100

Примітка. Якщо у кваліфікаційній роботі частково виявлений академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел, то максимальна оцінка за роботу може бути 89 балів за умови наявності високого рівня відповідності названим критеріям.

Орієнтовні критерії оцінювання:

Оцінка **«відмінно»** ставиться, якщо у кваліфікаційній роботі обґрунтовано актуальність теми; тему розкрито повністю; робота має теоретичне й практичне значення; доповідь на захисті є логічною, змістовною, проголошена з вільним оперуванням професійною термінологією; відгук і рецензія позитивні; відповіді на запитання вичерпні й переконливі; робота повністю відповідає встановленим вимогам.

Оцінка **«добре»** ставиться, якщо тема роботи практично розкрита, але наявні певні недоліки, які не мають істотного значення; у теоретичній частині поверхнево проаналізовано літературні джерела, практичне значення представлене не зовсім чітко; висновки не є переконливими; є окремі зауваження в рецензії та відгуку наукового керівника; доповідь студента на захисті побудована логічно, проголошена з вільним оперуванням матеріалу, відповіді на запитання переважно вичерпні й переконливі; робота оформлена в межах встановлених вимог.

Оцінка **«задовільно»** ставиться, якщо тема роботи в основному розкрита, але мають місце певні недоліки змістового характеру; нечітко сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; не обґрунтовано вибір методик емпіричного дослідження; його результати представлені описово і не проаналізовані на достатньому рівні; висновки й пропозиції, що містяться в роботі не обґрунтовані; рецензія й відгук наукового керівника містять окремі зауваження, які не отримали пояснення; доповідь прочитана за текстом, або підготовлена невдало; не всі відповіді на запитання одержали належної аргументації; є зауваження щодо оформлення роботи.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться, якщо в роботі відсутній ґрунтовний огляд літературних джерел; розділи не узгоджені між собою; відсутнє емпіричне дослідження студента; не зазначена позиція автора; мають місце суттєві недоліки в оформленні роботи; виступ на захисті свідчить про слабку орієнтацію в досліджуваній проблемі.

Аналіз виконаних та захищених кваліфікаційних робіт на факультеті дає можливість виділити *типові помилки*, зокрема:

- зміст роботи не відповідає плану кваліфікаційної роботи;
- тема не розкрита повністю або частково;
- розділи, підрозділи і пункти не відображають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта й предмета;
- мета сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження;
- автор не виявив самостійності, робота включає елементи плагіату;
- огляд теоретичної та емпіричної літератури з теми має форму анотованого списку і не відбиває рівня досліджуваної проблеми;
- не розкрито в повному обсязі зміст та організацію емпіричного дослідження;
- кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням;
- неправильно оформлені посилання на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал;
- список використаних джерел подається без дотримання вимог;
- обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам; робота виконана неохайно, з помилками.

Рішення про оцінку захисту кваліфікаційної роботи приймається на закритому засіданні ЕК, результат оголошується після затвердження протоколу головою ЕК. Рішення комісії є остаточним і оскарженню не підлягає. Випускники-бакалаври, які за підсумками навчання отримали диплом з відзнакою, можуть рекомендуватися Екзаменаційною комісією та Вченою радою факультету для вступу до магістратури.

Секретар ЕК після захисту здає роботи до архіву кафедри, на якій вони виконувалися, де вони реєструються і зберігаються у фонді кваліфікаційних робіт протягом 5 років. Кваліфікаційні роботи, що мають вагоме науково-практичне значення, можуть бути рекомендовані ЕК для опублікування у вигляді окремих навчально-методичних посібників. За кваліфікаційними роботами зберігається статус авторського права [2; 5; 10; 11].

6. Використана та рекомендована література

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання : ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Введено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1nvn6qugHFKDlZKeevaFhFFW5SWJjNvqy/view> (дата звернення 01.01.2024).
2. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень із психології: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
3. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII із змінами «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 01.01.2024).
4. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 01.01.2024).
5. Методичні рекомендації та вимоги до написання і захисту дипломних робіт із психології / укл.: В.І. Бондар, К.В. Дубініна, І.О. Лапченко. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 27 с.
6. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 р. № 600 (зі змінами) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (дата звернення 01.01.2024).
7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565 «Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/053-Psykholohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення 15.01.2024).
8. Наказ Міністерства освіти України від 15 липня 1996 року № 245 «Про затвердження Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 7 серпня 1996 року №427/1452. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-96#Text> (дата звернення 01.01.2024).

9. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010ДК 003:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення 01.01.2024).
10. Положення «Про академічну доброчесність в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова» від 11 травня 2023 р. URL: <https://udu.edu.ua/nauka/antypalahiat> (дата звернення 15.01.2024).
11. Положення про випускню кваліфікаційну роботу магістра та дипломну роботу спеціаліста в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. URL: http://www.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1331%3A2011-12-19-16-02-11&Itemid=99&lang=ua. (дата звернення 01.01.2024).
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.01.2024).
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.01.2024).

Додатки

Додаток А

**ПЛАН-ГРАФІК
ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

студентом __ курсу
кафедри _____
Педагогічного факультету

_____ (ПП)

На тему: _____

Науковий керівник _____

План роботи:

Етапи роботи	Дата	Позначка керівника про виконання
Робота з літературними джерелами		
Текст вступу та першого розділу		
Текст другого розділу		
Текст третього розділу та висновок		
Підготовка до захисту		

Студент _____ (Підпис)

Науковий керівник _____ (Підпис)

План роботи затверджено на засіданні кафедри _____ «__» _____ р.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Педагогічний факультет

Кафедра практичної психології

«Допущено до захисту»

Рішенням засідання кафедри практичної психології

Протокол № _____ від _____ 202_ року

Завідувач кафедри _____ /проф. Митник О.Я./

Кваліфікаційна робота

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ

ПОВЕДІНКИ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Виконала: студентка IV курсу,

групи 45 прпс

спеціальності: 053 «Психологія»

(ОПП «Практична психологія»)

Мітяєва Анастасія Олександрівна

Науковий керівник: :

Ортікова Н.В., доктор філософії (PhD) з

психології

Рецензент:

Дубініна К.В., кандидат психологічних

наук, доцент

Київ – 2024

**Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел,
який наводять у кваліфікаційній роботі**

Характеристика джерел	Приклад оформлення	
	у тексті роботи	у «Списку використаних джерел»
Якщо позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно належить, зі шрифтом основного тексту (у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням).	Психолого-педагогічний аналіз уроку (автори О. В. Скрипченко, Т. М. Лисянська, Л. О. Скрипченко) [35].	35. Скрипченко О. В., Лисянська Т. М., Скрипченко Л. О. Психолого-педагогічний аналіз уроку. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 1999. 104 с.
Якщо в тексті згадують конкретну частину тексту документа, після неї зазначають (у квадратних дужках) порядковий номер позатекстового бібліографічного посилання та сторінку, на якій подано цей об'єкт посилання.	[15, с. 28].	15. Митник О.Я. Середюк Т.В., Чистяк О.В. Організація психологічної служби. Київ : Видавництво: Слово. 2020. 40 с.
Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є одна, дві чи три особи, у квадратних дужках зазначають їхні прізвища, розділяючи знаком «кома».	[Кушнарєнко, Удалова].	Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 223 с.
Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, у квадратних дужках зазначають тільки його назву.	[Управління персоналом в умовах економіки знань].	Управління персоналом в умовах економіки знань: монографія / Азарєнкова Г. М. та ін. Київ, 2011. 406 с.
Дозволено у посиланні в тексті скорочувати довгі	[Застосування діагностичних	Застосування діагностичних мінімумів в

<p>назви документів, позначаючи останні видалені слова назви знаком «три крапки».</p>	<p>мінімумів..., с. 85].</p>	<p>діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.</p>
<p>Посилання на статтю в журналі здійснюється за певною послідовністю: автор (прізвище, ім'я) та назва статті, назва видання (журналу) (пишеться курсивом), у якому статтю опубліковано, рік видання, номер тому і номер випуску (за наявності), а також сторінки у випуску, на яких розташовано статтю.</p>	<p>[25, с. 80-90] або [25, с. 85] якщо інформацію взято з конкретної сторінки статті</p>	<p>25. Ортікова, Н. В. Особливості готовності старшокласників до професійного самовизначення. <i>Освітньо-науковий простір : науковий журнал</i>. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. Вип. 3. С. 80-90. Гужанова Т.С., Федорик В.В., Кушнір Л.О., Ортікова Н.В., Кононенко О.І. Професійна компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності. <i>Перспективи та інновації науки</i>. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») 2023, № 8 (26). С.418-428.</p>
<p>Якщо у посиланні в тексті наведено відомості про кілька об'єктів посилань, їх відділяють один від одного знаком «крапка з комою».</p>	<p>[Вовчак, 2011 ; Зубець, 2012]; [3, с. 18; 2, с. 45].</p>	
<p>Відомості про доступ до електронного ресурсу подають у бібліографічних посиланнях на документи з комп'ютерних мереж, а також із повнотекстових баз даних, доступ до яких здійснюють на договірній</p>	<p>[3]</p>	<p>3. Про відзначення 150-річчя з дня народження видатного вченого Володимира Івановича Вернадського [Електронний ресурс]: проект постанови Верховної Ради України. Документ не було опубліковано. Доступ із</p>

<p>основі або за передплатою (наприклад, «ЛІГА-ЗАКОН», «Атлас Аналітика», «Нормативні акти України» тощо).</p>		<p>інформ.-правової системи «ЛІГА-ЗАКОН».</p>
<p>Для позначення адреси електронного ресурсу віддаленого доступу вказується «URI» і в дужках дата звернення або DOI.</p>	<p>[12]</p>	<p>12. Попова Г., Грінченко О. Використання метафоричних асоціативних карт у процесі професійного самовизначення студентів-психологів: результати апробації коучингової колоди «Супервізія». <i>Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»</i>, 2019. (57), С. 245-257. doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.1184465</p> <p>12. Шебанова В. Метафоричні асоціативні карти в роботі психолога. // <i>Проблеми сучасної психології</i>. 2020. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/16080 (дата звернення 01.01.2024)</p>

Довідка

про результати антиплагіатної перевірки кваліфікаційної роботи

Комісією з академічної етики Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова здійснено перевірку кваліфікаційної роботи на тему:

тема кваліфікаційної роботи затверджена на засіданні кафедри практичної психології _____

студентки (та) 4 курсу спеціальності «053 Психологія (ОПП _____)» щодо дотримання норм академічної етики.

ППП студентки (та) _____

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

- 1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.
- 2) Комісією частково виявлений академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.
- 3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана кваліфікаційна робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.
- 4) Інше

Голова комісії

Матвієнко О.В.

Секретар комісії

Шулигіна Р.А.

Дата _____